



**EUSKO
IKASKUNTZA**
Asmoz ta Jakitez

GOMENDIO-TXOSTENA

Zahartzeari eta mendekotasunari aurre egiteko Euskal Herrian



2021ko Maiatza

Dokumentu honetan, "Ongizate Ereduak Euskal Herrian" proiektuaren ikerketa-taldeak "Zahartzea eta mendekotasuna artatzea" txostenari buruzko kontraste- eta eztabaida-lanaren argitan egiten dituen gomendio nagusiak aurkezten dira.

Proiektu honen helburuen artean, Euskadiko, Nafarroako eta Ipar Euskal Herriko Ongizate Eredu bakoitzaren ezaugarri nagusietan sakontzeaz gain, lurraldeen arteko sareak sortzea ahalbidetuko duten topaguneak eta eztabaida-guneak sortzea dago. Oraingo honetan, txosten honen eztabaida-lanean, Euskal Herriko politika, teknika, ikasketa eta gizarte arloko ehun pertsona baino gehiagok hartu dute parte. Topaketa horietan, maiatzaren 7an eta 21ean, zahartzearen eta mendekotasunari arreta ematearen arloko erronkei buruz sakontzeko, partekatzeko eta hausnartzeko topaguneak sortu ziren.

Lurralde guztietarako baliagarria den txostena, eredu desberdinak ezagutzen laguntzen duena eta lurraldeen arteko lankidetzak bultzatzen duena.

Hiru lurraldeetako ereduaren sistematizazio-, dimentsio- eta azterketa-lana oso ondo baloratu dute kontrastatu duten pertsonak eta eragileak. Alde batetik, lurralde bakoitzeko kudaketa ereduak ezagutzeko aukera ematen du. Ariketa hori, sinplea badirudi ere, konplexua eta berritzailea izan da, alderatzeko moduko daturik ez dagoelako eta lurralde bakoitzeko garapen-dinamikak ezagutzeko beharra dagoelako. Ahalegin hori aitortua eta oso balioetsia izan da, gainerako lurraldeak ezagutzen eta programe-tatik ikasten eta ereduak birpentsatzen laguntzen baitu. Horregatik, parte-hartzaile guztiek balioetsi dute lurraldeen arteko ezagutza eskualdatze hori. Txostenaren beste balioak lotura estua du aurreko-arekin; izan ere, adostasuna dago gainerako lurraldeak ezagutzeak haien arteko lankidetzak sustatzera bultzatzea, bai politiken diseinuaren esparrutik bai esku-hartzetik aliantzak sustatzera.

Euskal Herri osorako etorkizun komuna: zaintza-eredu parte-hartzailea, iraunkorra, ingurunean eta pertsona ardatz duena lortzeko bidean aurrera egitea

Kontraste- eta eztabaida-lanari esker, aurrera begira behar dugun zaintza-ereduak izan behar dituen ezaugarrietan sakondu ahal izan dugu. Txostenak lurraldeen arteko desberdintasun batzuk argitzen baditu ere, egia da erronka komunak identifikatzen dituela, puntu komun asko dituen desio-egoera bat marrazteko aukera ematen dutenak.

- Aztertutako lehenengo gaietako batek agerian uzten du **zaintzaileek eta zaindutako pertsonen zeregin aktiboa izan behar dutela** arreta-sisteman bertan. Batetik, eskatzen da protagonismo handiagoa eman behar zaiela arreta jasotzen duten edo jaso ahal izango duten pertsonen, nola zainduak izan nahi duten erabakitze orduan. Politika publikoak kudeatzeko eredu tradizional batzuetan ez bezala, zaintzak kudeatzeko beharrezkoa da zaindutako pertsonen hartzaile gisa duten zeregina gaintzea, eta erantzun publikoen diseinuan duten eginkizun aktiboa agerian uztea. Era berean, sektorearen zaintzaren feminizazioa eta lan-prekarietatea hiru lurraldeak astintzen dituen gaitza da, bereziki Euskadin eta Nafarroan. Hori dela eta, parte-hartzaileek uste dute eraikitzen den zaintza-ereduak genero ikuspegia barne hartu behar duela maila guztietan, desberdintasunen aurka borrokatu behar duela eta sektoreko enplegu baldintzak hobetu behar dituela.

- **Pertsonan oinarritutako arreta-eredua** finkatzea izan da premiatzat jotako beste ezaugarri bat. Horretarako, ekintza paraleloko hainbat maila antzematen dira. Batetik, arreta-politiken diseinua bera berrikustea, baliabideak malgutzeko eta pertsona bakoitzaren beharretara egokitzeko. Bestalde, profesionalak prestatzea, arreta eta esku-hartzearen ikuspegia pertsona bakoitzaren errealitatera bideratzeko. Proposatzen da pertsonaren bizitzako une bakoitzera egokitutako arreta egitea, mendekotasun-etapako premiak aintzat hartzeaz gain, prebentzio-ekintzak indartuz, autonomia sustatuz eta mendetasuna atzeratuz.
- Proposatutako eredu horrek **pertsonen inguruneari balioa ematen dio**, eta egoitza-arretan eta etxeko zaintzan betetzen duten eginkizuna adierazten du. Horretarako, baliabideen egungo diseinuaren bi poloak aipatzen dira: egoitzetako arreta eta etxeko arreta. Biek ala biek, berez, muga handiak dituztela erakutsi dute, agerian geratu baitira egoitzak komunitateko inguruneetan sartzeko dituzten zailtasunak eta bakarrik bizi diren adinekoen bakardadea gero eta handiagoa delako. Beraz, proposatutako eredu horrek aldeztu du aliantzak indartu behar direla ingurunearekin eta sareekin, horiek pertsonen zaintza-prozesuetan parte har dezaten.
- Ezaugarri horietako azkena aurrez aurkeztutako osagaiak bilduko dituen baina **pertsona guztientzako eredu iraunkorra** izango den eredu bat bilatzea da. Horretarako, iraunkortasun ekonomikoaren kontzeptua balioan jartzeaz gain, ezinbestekoa da gaur egungo hazkunde-testuinguruan, garrantzia du halaber iraunkorra izatea kudeaketan, sarbidean eta aliantzen sorreran. Horretarako, garrantzitsua da aintzat hartzea zaintza-beharrak dituzten pertsonen artean desberdintasun sozialak eta ekonomikoak daudela, zaintza-zerbitzuetara, publiko edo pribatuetara, sarbidea izateko. Zentzu horretan, zaintza-beharrak asetzeko gaitasuna markatzen dute bizilekuak, ahalmen ekonomikoak, laguntza-sare informaleen presentziak edo ez egoteak eta zerbitzu publikoak eskaintzeak.

Sei gomendio, zaintza-eredu berri baterantz aurrera egiteko

1. Lehenengo gomendia da **gure egungo zaintza-sistema definitzen duten oinarriak berrikusi** behar direla. Ildo horretan, gure zaintza-eredua funtsean mendekotasunean ematen den arretan, profil konplexuagoak lehenestean eta ikuspegi aringarrian oinarritzen dela uste da. Proposatutako eredutik urruntzen gaituzten oztopo horiek gainditzeko asmoz, oinarri berri batzuk proposatu dira kasuen aniztasuna aitortzeko, bai eta horiek beren errealitatetik artatzeko beharra eta bizitza osoan zehar zaintzaileei ematen zaien arreta aitortzeko ere, mendekotasunaren prebentzioa balioetsiz, arretaren ikuspegitik, baita autonomian ere.
2. Bigarrenik, **zaintza-lanetan erantzunkidetasunaren oinarriak** finkatzea gomendatzen da. Zaintzen kudeaketa tradizionalak, eremu pribatutik, eta mendekotasuna arintzera bideratutako eredu baten diseinuak, zainketekiko lotura sustatu du, soilik beharra agertzen denean eta horri aurre egiteko baliabide propiorik edo familiarrik ez dagoenean. Ildo horretan, gure gizarteak zaintza-premiei buruzko begirada aldatu behar duela uste da, eta premia horiek bizi-ziklo osoan zehar beharrezkoak direla identifikatu behar du, funtsezkoa baita gizarte erresistente eta erresilienteak eta gizarte osoaren erantzukizuna eraikitzeko. Ikuspegi-aldaketa horrek, bizitza gizarte osoaren erronka gisa ulertzearekin lerrokatuta, belaunaldi arteko ikuspegi batekin, gizarte osoaren garapen- eta finantzaketa-eredu baten oinarriak

ezar litzake. Ildo horretan, garapen ekonomikoak eta teknologikoak ere aurrerapen garrantzitsuak eskaintzen dizkigute erronka horri aurre egiteko, eskura dauden bitarteko, garapen eta berrikuntza guztiak gizarte osoaren zaintzaren zerbitzura jarri.

3. Hirugarren gomendia da **finantzaketa birpentsatzea** eta mekanismo finkatuz, nahikoez eta gizartearen gehiengoak **sistema jasangarria bermatzeko** onartzen dituzenez hornitzea. Aurrekoarekin estuki lotuta dagoen gai horrek agerian uzten du egungo ereduak ez duela nahikoa finantzazio, baliabide gutxien dituzten pertsonen zaintzak jasotzeko aukera izan behar dutela eta zerga orokorretan oinarritutako finantzaketa publikoa indartzeko formula berriak bilatu behar direla, lan-harremanen esparruko kotizazioa eta aurreikuspena bezalako beste mekanismo batzuekin. Hala ere, azpimarratu da finantzetaren erronka ez dagoela soilik berme-formula berriak birplanteatzeko beharrez, baizik eta baliabideak behar bezala nola inbertitu erabakitzearen premian, nahi den eredurantz aurrera egiteko, eta ez gaur egungoaren inertziarantz.
4. Gomendio horietako laugarrenak **zerbitzu-zorroen izaera birpentsatzera** bultzatzen du. Orain arte hiru laguntza edo zerbitzu multzo handi nabarmentzen dira: laguntza ekonomikoak, etxean arreta emateko zerbitzuak edo egoitza-zerbitzuak, nahiz eta, kasuren batean, prestazio ekonomikoak arreta zuzeneko zerbitzuetara iristeko modu gisa planteatzen diren, eta, beste batzuetan, arreta informala konpentsatzeko formula gisa. Nolanahi ere, bloke horietako bakoitzak oso kostu desberdinak ditu, egoitza-kostua etxekoa baino lau aldiz handiagoa ere izan baitaiteke. Jardunaldietan, argi eta garbi eztabaidatu da baliabide horien onurei eta mugei buruz, ereduaren egungo zurruntasuna gainditzearen alde eginez eta arreta emateko formula malguagoetan aurrera eginez, bai EAEn, bai egoitzetan. Egoitza edo etxea dikotomia gainditzearen aldeko apustua egiten da, bi kasuetan ikuspegi orekatuagoko eredu berriak sartzen baitira. Egoitza-eremuan, ikuspegi medikalizatua gaindituz, ikuspegi soziala txertatuz, egoiliarren artean partekatutako inguruneak eraikitzen dituzten unitate txikiagoetan lan eginez edo pertsonaren espazio indibiduala bermatzeko ekarpenak eginez, tarteko formulak erabiliz, hala nola banakako gelak, etxebizitza kolaboratiboak edo tutoretzapeko etxebizitzak, etab.

Etxez etxeko arretan inbertitzeko, arreta-eredu bat diseinatu behar da, bakarrik bizi diren pertsonen artean isolamendu- eta bakardade-arriskua murrizteko, eta, horretarako, hobeto artikulatu behar da etxeko zaintza ingurunearekin eta komunitatearekiko loturekin. Arlo horretan, adostasun zabala antzeman da etxeko kalitatezko arretaren arloan inbertitzeko beharrari dagokionez, eta ez bakarrik etxean ahalik eta denbora gehien bizitzeko desio zabal eta nahiko onargarriari erantzunez, baita zahartzearen proiektzio demografikoei erantzuteko gaitasun handiagoari erantzunez ere. Ildo horretan, beste baliabide batzuk ere jarri dira indarrean, hala nola eguneko zentroak edo pertsonen premietan oinarritutako bizitegiak antolatzearen modu berriak, formula atseginoagoak eta malguagoak erabiliz.

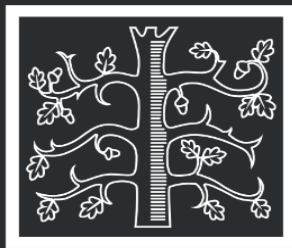
5. Bosgarrenik, zaintzei ematen zaien arreta kudeaketa- eta hornidura-sistema gisa definitu da, non hainbat eragilek parte hartzen duten (publikoak, pribatuak, gizarte-ehuna, etab.), bai eta erantzukizun publikoek behar adina koordinatuta ez dagoen espazioa okupatzeko joera ere, arreta soziosanitarioarena, alegia. Errealitate hori, azterlanean identifikatua, egiaztatu da, halaber, kontraste-espazioen esparruan, arreta-eredu zatikatua dela, eta ez dagoela behar bezala egituratuta, eta **koordinazio hobea behar dela sistemen, mailen eta hornikuntza-**

eragileen artean. Koordinazio soziosanitarioa hobetzea erronka handienetako bat da. Txostenean esperientzia pilotu batzuk aurkezten dira, baina adostasun handia dago horretan aurrera egiteko. Era berean, mendekotasunaren arretaren ardatza, neurri handi batean, gizarte-zerbitzuen sistema da, eta horiek mugak zehazteko zailtasunez gain, lehen mailako arreta-mailen eta arreta espezializatuen arteko zatiketa ere islatzen du. Azkenik, aliantzak eta lankidetzak publikoaren, pribatuaren edo gizarte-sarearen moduak finkatzeko beharra eskatzen da, arreta-eredu kohesionatuagoa eta artikulatuagoa eraikitzeke sistema publikoaren lidergoaren bidez.

- 6.** Gomendio horietako azkenak erronka larri eta zailenetako batean jartzen du arreta. Eremu formalean zein informalean zaintzak ematearekin lotuta dagoena da. Zaintzea ez da aitortutako lanbide bat, ezta gizarte-balioa duen jardura bat ere. Zaintzaileek gizarteari eta bizitzari eusteari ematen dioten balioa agerian utzi da duela hamarkada batzuetatik hona eta hainbat diziplinatan. Hala ere, zaintzen ekonomia behar bezala neurtu gabe jarraitzen dugu, sektorea profesionalizatu gabe, prekarietatearekin amaitu gabe eta zaintzen feminizazioaren aurka borrokatu gabe. Ildo horretan, agenda politikoaren goiburuan egotea merezi duten zaintzaileak ditugu. Alde batetik, zainketen sektoreak prekariedade handia izaten jarraitzen du, eta horrek langileen bizi-baldintzak oztopatzen ditu. Era berean, gutxi aurreratu dugu kontratu-moduak homogeneousatzen, eta haien lan-babesak oso historia txikia du, eta, gainera, ez da nahikoa. Ildo horretan, funtsezkoa da **aurrera egitea sektorearen profesionalizazioan, lan-baldintzen hobekuntzan eta haren ekarpenari buruzko ikerketan.**

Zaintzaileen kolektibo horren barruan, eremu informalean eta/edo ezkutuko ekonomian zaintzak egiten dituztenak daude. Horietako batzuek, lotura familiarak direla medio, bizitza osoa daramate zaintza-lanetan eta beren familien sostengua bultzatzen. Pertsona horiek ere mendekotasunaren agendaren parte izan behar dute, **non arintze- eta arnaste-formulak hartu behar diren, zaintzaileen autonomiari eusteko** eta hura zaintzeko. Bestalde, zaintzaren zati handi bat ezkutuko ekonomian ere garatzen da, bereziki Euskadin eta Nafarroan. Kasu honetan, emakumezko langileak, bereziki migratzaileak, zaugarritasun-maila handienean daude, zaintzaren egiturazko prekarietateari ez ezik, laneko babesik eta babes juridikorik ezari, zaintzaren esparruan zereginak dibertsifikatzeari eta esplotazio arriskuari aurre egin behar baitiote. Era berean, egoera horrek zailtasun handiak dakartza prestakuntza jasotzeko, eta, horrekin batera, kualifikazio hobea lortzeko, eta horrek are pobretze handiagoa dakar epe luzera. Horregatik guztiagatik, **ezkutuko ekonomiaren aurka borrokatu behar da, eta langile horiek erregulatzeko eta prestatzeko bideak jarri behar dira**, zainketen sektore horretan diharduten pertsonen ehuneko handi bat baitira. Horretarako, beharrezkoa da sektore formalaren eta informalaren ezagutzan sakontzea, zainketen erabileraren errealitatea, bilakaera eta zaintzadendora hobeto ezagutzen lagunduko duten neurketa-tresnak finduz, eta analisisan zainketa informala eta ezkutuko ekonomia txertatuz.

Azken batean, aurrean ditugun erronkek egungo ereduari eusten dioten oinarrietako batzuk gainditea eskatzen dute. Prozesu horretan zehar, lurralde desberdinetako ehun pertsonak baino gehiagok hausnarketa egin dute aurrera egiteko ereduaren oinarriari buruz eta gainditu beharreko mugei buruz. Bide luzea dago egiteko, egin beharreko aldaketek diseinuari, ikuspegiari eta finantzaketari eragiten baitiete, baina egiturazkoak ere badira, hala nola zainketen lan-sektoreari dagozkionak. Horietako bakoitzean zenbait eskumen-muga aurkituko ditugu, guztiak landu ahal izateko, baina posible da aldaketa txikiak hastea, lurraldeen aukeren barruan. Txosten hau eta hausnarketa-lan kolektibo hau lehen urratsa da.



**EUSKO
IKASKUNTZA**
Asmoz ta Jakitez